



ИЗДАТЕЛ

научно списание за книгата

година XI

2009 / брой 3-4



В БРОЯ



- ВОЕННОИЗДАТЕЛСКИЯТ КОМПЛЕКС В БЪЛГАРИЯ (КРАЯ НА XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК)
- ОЛГА ЧАВОВА, ТЪЙ НАРЕЧЕНА СКИТНИЦА (1893–1973)
- КУЛТУРНАТА ПОЛИТИКА НА МИНИСТЪР СТОЯН ОМАРЧЕВСКИ И ДЕНЯТ НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ
- ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИЗСЛЕДВАЧИ ЗА ВЕЛИКО ТЪРНОВО КАТО ИЗДАТЕЛСКИ И ПЕЧАТАРСКИ ЦЕНТЪР
- ЦЕНЕН ПРИНОС В ИСТОРИЯТА НА СРЕДНОВЕКОВНИТЕ СРЪБСКИ БИБЛИОТЕКИ
- ИЗМЕРЕНИЯ НА СЪВРЕМЕННАТА КУЛТУРНА СИТУАЦИЯ В НОВОТО НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ “КНИГА И ПЕЧАТНИ КОМУНИКАЦИИ”
- ВАТИКАНСКАТА БИБЛИОТЕКА – КУЛТУРНАТА СЪКРОВИЩНИЦА НА СВЕТА
- ИНФОРМАЦИОННА КАРТИНА НА ПЕРСПЕКТИВНИЯ УНИВЕРСАЛЕН КАТАЛОГ НА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО “АСЕНЕВЦИ” ЗА 2008–2009 г.
- ТЪРНОВСКАТА КОНСТИТУЦИЯ: КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКА ЦЕННОСТ
- “ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БИБЛИОГРАФСКАТА НАУКА В БЪЛГАРИЯ ДО 1944 ГОДИНА”
- ЗА БУДИТЕЛИТЕ – С ПОЧИТТА НА ОРАТОРИЯТА И С ЧЕРВЕНИ И БЕЛИ РОЗИ
- ИНДИВИДУАЛНОСТ И СЪВРЕМЕННО ЗВУЧЕНИЕ: СПИСАНИЕ “ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ” (№ 1/2007 г.)
- СИЛАТА НА УНИКАЛНАТА ЛИЧНОСТ
- ЮБИЛЕЙНО ИЗДАНИЕ НА СП. “БИБЛИОТЕКА”
- АКО УМЕЕШ ДА ОБИЧАШ И СИ ОБИЧАН: ПРЕМИЕРА НА ДЖАКОМО ПУЧИНИ В СОФИЯ

ДИРЕКТОР*проф. д.ик.н. Стоян Денчев***РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ****Главен редактор***доц. д-р Лъчезар Георгиев**проф. д-н Пламен Легкоступ**проф. д-н Иван Стоянов**доц. д-р Стефан Коларов**проф. д-н Мария Младенова***Графичен дизайн***Иван Иванов***Технически редактор***Райна Карабоева***Коректор***Цветанка Рашкова***Научни консултанти***проф. д-н Ани Гергова**проф. д-р Анчо Калоянов***ISSN 1310-4624**

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

**Б Я Т**

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Специализирано висше училище по
библиотекознание и информационни технологии

**ИЗДАТЕЛ****НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА**☞ **ГОДИНА XI, № 3-4, 2009** ☞

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ

ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

доц. д-р Лъчезар Георгиев. ВОЕННОИЗДАТЕЛСКИЯТ КОМПЛЕКС В БЪЛГАРИЯ (КРАЯ НА XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК)	2
доц. д-р Жоржета Назърска. ОЛГА ЧАВОВА, ТЪЙ НАРЕЧЕНА СКИТНИЦА (1893–1973)	18
проф. д.филолог.н. Мария Младенова. КУЛТУРНАТА ПОЛИТИКА НА МИНИСТЪР СТОЯН ОМАРЧЕВСКИ И ДЕНЯТ НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ	26
докторант Стела Асенова. ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИЗСЛЕДВАЧИ ЗА ВЕЛИКО ТЪРНОВО КАТО ИЗДАТЕЛСКИ И ПЕЧАТАРСКИ ЦЕНТЪР	34
проф. д.филолог.н. Мария Младенова. ЦЕНЕН ПРИНОС В ИСТОРИЯТА НА СРЕДНОВЕКОВНИТЕ СРЪБСКИ БИБЛИОТЕКИ	47
д-р Христина Христова. ИЗМЕРЕНИЯ НА СЪВРЕМЕННАТА КУЛТУРНА СИТУАЦИЯ В НОВОТО НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ “КНИГА И ПЕЧАТНИ КОМУНИКАЦИИ”	53
Трифон Николов. ВАТИКАНСКАТА БИБЛИОТЕКА – КУЛТУРНАТА СЪКРОВИЩНИЦА НА СВЕТА	60
Златка Заркова. ИНФОРМАЦИОННА КАРТИНА НА ПЕРСПЕКТИВНИЯ УНИВЕРСАЛЕН КАТАЛОГ НА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО “АСЕНЕВЦИ” ЗА 2008–2009 г.	61
Николай Икономов. ТЪРНОВСКАТА КОНСТИТУЦИЯ: КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКА ЦЕННОСТ	64
“ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БИБЛИОГРАФСКАТА НАУКА В БЪЛГАРИЯ ДО 1944 ГОДИНА”	65
Боряна Николова. ЗА БУДИТЕЛИТЕ – С ПОЧИТТА НА ОРАТОРИЯТА И С ЧЕРВЕНИ И БЕЛИ РОЗИ	66
Ромина Николова. ИНДИВИДУАЛНОСТ И СЪВРЕМЕННО ЗВУЧЕНИЕ: СПИСАНИЕ “ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ” (№ 1 / 2007 г.)	68
Елена Минева. СИЛАТА НА УНИКАЛНАТА ЛИЧНОСТ	69
Лора Петрова. ЮБИЛЕЙНО ИЗДАНИЕ НА СП. “БИБЛИОТЕКА”	70
Тервел Стилианов. АКО УМЕЕШ ДА ОБИЧАШ И СИ ОБИЧАН: ПРЕМИЕРА НА ДЖАКОМО ПУЧИНИ В СОФИЯ	71



ВОЕННОИЗДАТЕЛСКИЯТ КОМПЛЕКС В БЪЛГАРИЯ (КРАЯ НА XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК)

доц. г-р Лъчезар Георгиев

1. Поручик Иван Фичев и първите военни периодични издания

Още в първите години след Освобождението към новосъздадената българска войска се правят опити за основаване на военни периодични издания. Първият български военен вестник „Народна защита“ е основан в старата столица от издателя-печатар Киро Тулешков, под редакцията на бъдещия прочут генерал Иван Фичев, по това време поручик от Шести търновски пехотен полк. В заглавния комплекс е посочено, че това е „военний вестник“, който ще излиза всяка седмица. До осемнайсетия брой изданието е с отговорен редактор и издател Киро Тулешков и излиза в собствената му печатница, а от деветнадесетия брой издател и отговорник е печатарят Пано Иванов¹. Поручик Фичев издържа вестника със собствени средства от 30 май 1886 г. до 4 април 1887 г. и сам редактира материалите, публикувайки статии върху армейски дисциплини, за военни действия по време Руско-турската война 1877–1878 г. и Сръбско-българската война 1885 г., развивайки и авторски теоретични възгледи², като в рубриката „Чуждестранна хроника“ се публикуват военни новини от Австро-Унгария и съседните балкански държави, както и от Германия, Италия, Англия³, както и известия за нови оръжия; присъстват обяви и реклами, с които се е разчитало да се подпомага издържката на седмичника⁴. „Народна защита“ е стилно илюстрирано и добре орнаментирано издание, използващо ефектни чернобели рисунки, филиграни, разнообразни шрифтове. До брой 9 вестникът излиза на формат 2°, а след него на по-малкия формат 4°. За великотърновския период от военната и издателската си кариера по-късно ген. Иван Иванов Фичев пише в кратки мемоарни бележки с дата 4 ноември 1924 г., София, озаглавени „Съчиненията, които съм написал и моята литературна дейност: „*1/ В 1886 г. основах и издавах сам в г. Търново първия български военен вестник „Народна защита“. В същата година съставих ръководство за подофицерите във войската.*”⁵ Тази кратка бележка ни

върща и към интересния факт, че пак в печатницата на Киро Тулешков през 1887 г. е издадено едно от първите наши учебни помагала за низшите чинове в българската войска „Ръководство за редовите и унтерофицерите в българската войска”⁶. В други свои ръкописни бележки, озаглавени „Моята литературна дейност” ген. Ив. Фичев пише: „*В 1886 година издавах седмичен военен вестник „Народна защита“ в г. В. Търново; „Ръководство за подофицерите във войската.*”⁷ В свой ръкописен „Спомен” ген. Ив. Фичев съобщава за тези и последващи събития: „*След Сръбско-българската война и детронирването на княз Александар I се почувствува нуждата от един военен орган, който да бъде застъпник на интересите на българската армия и да я туря в течение на живота на чуждите големи армии, от които трябваше да черпи поучение и научни познания. За тази цел в 1887 г. в гр. Велико Търново аз основах първия български военен вестник „Народна защита“, който излезе около 20–25 броя. Целта на този вестник беше да се явя в защита на войската, която след Сръбско-българската война беше станала предмет на атаки от политическата преса. Първа полемика поведох с вестник „Славянин“, който се издаваше в гр. Русе, по повод въпроса за офицерските вестови. В същото време във вестника се публикуваха някои и друга статия по Сръбско-българската война. За чуждите армии се даваха кратки извлечения, като си служех преимуществено от френската военна литература.*”⁸

Като втори свой принос в споменатите мемоарни бележки генерал Иван Фичев сочи инициативата за основаването на първото наше военно списание: „*В 1887 бях първия инициатор за основаването на едно чисто военно списание „Военен журнал“ в който съм и обнародвал в разни времена.*”⁹ В мемоарните бележки „Моята литературна дейност” ген. Ив. Фичев допълва: „*В 1887 г. Военен очерк Сръбско-българската война под псевдоним К.И. /Капитан Иван/ моето малко име и чин, който имах тогава. В същата година взех инициативата да се почне*

издаването на едно военно периодическо списание „Военен журнал“¹⁰. Самият очерк, подготвен през 1887 г., излиза на следващата година в скоропечатницата на К. Т. Кушлев в столицата на обединеното княжество и отразява бойния път на младата българска армия в дните на върховно изпитание за народ и държава¹¹.

Въпросът за участието на младия и амбициозен офицер Фичев обаче се нуждае от по-задълбочено проучване. Известно е, че първият главен редактор и основател на списанието е майор Рачо Петров, който е началник на Генералния щаб в периода 1884–1894 г.¹² Но от цитираните бележки на Ив. Фичев става ясно, че всъщност той стои в основата както на „Военен журнал“, така и на последващи издания: „В 1892 г. Бях началник на учебното Бюро. [Издавах – Л.Г.] „Планинска война“¹³ „Войнишка сбирка“¹⁴; „Офицерска библиотека“¹⁵.

Сп. „Военен журнал“ има дълголетна история – излиза от май 1888 г. до декември 1947 г., предимно веднъж в месеца – до края на 1911 г., през Балканската и Първата световна война (само 1915 г.) с намалена периодичност – съответно 7 и 5 книжки, през 1913 г. и 1916–1920 г. не излиза, но от октомври 1920 – юли 1921 г. (първите стъпки на Военноиздателския фонд) се печатат 10 книжки (за година ХХVII), за следващата г. ХХVIII (окт. 1921–февр. 1922) излизат само 5 книжки. В периода април 1922 до март 1927 г. – време за постепенно укрепване на Военноиздателския фонд, вече се издават по 10 книжки, а от април 1927 г. до март 1931 г. (ХХХIV–ХХХVII) се издават по 12 книжки. Следват неравномерно появяващи се годишнини – от май 1931 до декември 1934 г. (с по 4–5 броя на годишнина). От средата на 1934 г. (след военния преврат на 19 май с. г.) се наблюдава изравняване на годината със съответната годишнина (напр.: май – дек. 1934 е г. ХLI; ян. – дек. 1935 е г. ХLII; ян. – дек. 1936 е г. ХLIII и т.н.) През първите четири години „Военен журнал“ излиза от името на Генералния щаб на Военното министерство, впоследствие – от Учебното бюро; от статистическо-типографското отделение при оперативния отдел на министерството¹⁶. С основаването на Военноиздателския фонд новата структура става издател на списанието.

Официално „Военен журнал“ възниква на основание Заповед на военния министър полк. Муткуров от 28 април 1888 г.:

„Приказ
на Военното ведомство
№244

ст. София, 28 Априлий 1888 г.

Тук обявявам за сведение одобрения от мене „Правилник за редактиране на Военния Журнал“

и предписвам, щото той да се земе за руководство и изпълнение от поверенното ми Военно ведомство, от идуций 15 Май, когато трябва да излезе първия № от този журнал.

За Главен редактор назначавам Началника на Генералния Щаб Майора Петрова, а за негови помощници Майорите от Генералния Щаб Паприкова, Иванова и Вълнарова, които и съставляват Редакционния Комитет, съгласно чл. 5 от правилника за редактиране Военния Журнал. За допълнителните помощници на Комитета, както и за Делопроизводителя му, /съгласно същия чл.5 от правилника/ ще последва особено назначение.

Военний министър
Полковник Муткуров¹⁷

Самият „Правилник за редактирането на „Военния Журнал“ се изгражда като своеобразна програма за дългосрочно функциониране на списанието и на практика урежда статута на неговата дейност за години напред. Уточнява се, че списанието се формира към Военното министерство, че ще излиза веднъж в месеца и че има за цел да спомогне за развитието на военната ни литература и за обобщението на идеи и въпроси, отнасящи се до общия интерес на армията в административно или организационно отношение¹⁸. Във връзка със съдържанието се предвижда да се публикуват: „1/ Официални распореджения по военното ведомство, 2/ Военно изкуство /всичките отрасли/; 3/ Военни Устави /нова редакция/ и Чужда хроника.“¹⁹ Относно устройството и дейността на редакционния комитет правилникът постановява, че: „5. Редактирането на „Военния журнал“ се възлага на един Редакционен Комитет, състоящ се от един Главен редактор, трима Помощника и един деловодител /волнонаемно лице/. Освен това към Редакционния Комитет, според необходимостта, се придават по разните специални статии и други помощници допълнителни.“²⁰ В шеста точка на правилника се указва, че именно редакционният комитет е пряк отговорник пред военния министър за съдържанието и редовното излизане на списанието²¹, като на комитета е поверено да завежда и приходно-разходната част на журнала – с други думи, да води счетоводната документация и всеки месец да предава „сметка“ на военния министър за съдържанието и²². Военното министерство е държало за строга отчетност както на финансовата дисциплина, така и на други информационно-статистически данни, като например „числото и краткото съдържание на постъпалите статии, като отбелязва в особна графа причините за необнародването на някои от тях“²³. Предвижда се комитетът да притежава собствен печат с надпис

„Военен журнал. Редакционен комитет” с правителствения герб в средата²⁴. Носител на редакционната отговорност за списанието носи главният редактор, затова всяка книжка на списанието следва да носи подписа му (т.е. да се упоменава името му на подходящо за целта място), а в случай на отсъствие да бъде упоменат старшият от неговите помощници²⁵. Тук следва да споменем, че горното тълкуване е продуктувано от Закона за печата от 1887 г., обнародван в бр.147, 29 декември с.г. в „Държавен вестник”, където на преден план е изкарана личността на отговорния – в случая на главния редактор. Тъй като отговорният редактор става носител на административноправната и наказателната отговорност за съответното издание, то тази отговорност вече му се вменяване като съучастник на евентуално престъпление наред с автора и издателя, както е в предишните актове, а вече се третира като главен деец на престъплението, като наказанието е затвор от петнайсет дни до два месеца, още повече, че правната личност на отговорния редактор се свързва със смисъла на понятието „списател” – личността, извършваща списването и подредбата на материала в печатното периодично издание²⁶. В този смисъл в чл.13 от правилника е допълнено още, че „получените статии в редакционния комитет ще се печатат в журнала само тогава, ако те отговарят на програмата му”²⁷. Освен това в предходния чл. 12 от същия правилник се урежда и правото на офицерите да изпращат за публикуване в списанието „преводни или оригинални статии”, за което получават „особно възнаграждение, съгласно определения размер”, указан в точка 14: „Възнаграждението се определя в следуюция размер: за един ред на осмина кола ще се плаща за превод по – 10 стотинки, а за оригинал – 20 стотинки”²⁸ Хонорарът за публикацията се изплаща от страна на редакционния комитет или чрез пощенски запис (чл.15), след като се удържат съответните пощенски разходи²⁹. Заедно с това в правилника се регламентират и годишните възнаграждения на членовете на редакционния комитет, като главният редактор получава 1800 лева, помощниците му по 1200 лева, а деловодителят – 3000 лева³⁰. Предвижда се и стройна организация за абонамента – сумите за него се удържат на офицерите и чиновниците от членските вноски в „Офицерското събрание” (чл.18), като „всекий офицер или ассимилиран военен чиновник, както и всяко военно учреждение е задължителен абонат на „Военния журнал”³¹. Годишният абонамент за офицерите и чиновниците във войската е 14 лева, докато за лица и учреждения извън нея е 20 лева (чл. 20)³². От своя страна полковите командири, началниците на отделните части и учреждения от войската са задължени да изпращат в редакционния комитет на спи-

санието в началото на всяко шестмесечие сумите от на офицерите и чиновниците от поверените им части (чл. 19)³³. Несъмнено в случая с правилника е направен опит да се разшири максимално абонаментът и читателската аудитория на сп. „Военен журнал”, да се изгради една стегната организация и да се регламентира бъдещият статут на списанието за ритмична дейност в полза на българската армия.

За началните стъпки на „Военен журнал” една различна от общоприетата версия за формирането на списанието ни предлага в цитирания „Спомен” ген. Ив. Фичев³⁴:

„През 1888 год. Военното министерство бе взело решение да се преведат уставите от руски на български език. За тази цел то бе назначило комисия под председателството на майор Паница, членове: капитаните Радионов, Беров, Фичев, Танев, поручик Найденов, деловодител подпоручик Стефанов и специалист по българския език, старият български литератор Николай Михайловски.

В тази комисия аз бях назначен, вероятно, защото бях се турил начело на българския военен печат с основаването на вестника „Народна защита”. Освен това, бях вече написал и едно пълно ръководство на подофицерите във войската.

Комисията почна дейността си при Военното министерство. Срецинаха ни големи мъчнотии при създаването на българския военен език и специално на военната терминология, понеже въпроси от военното изкуство до това време не бяха третираны в българската военна литература и поради това всичко трябваше да се създаде отново. За да облекчим работата си, комисията реши преведените уставы да ги изпращаме в проект до войсковите части, с молба да направят своите бележки както в самата редакция, така и в самата уставна терминология. Получените обратно проекти със забележките бяха много интересни: повечето от чиновете във войската се отнесоха недоверчиво към възможността да се основе един български уставен език и често пъти бяхме изложени на закачки относително някои термини, които неблагозвучно дохождаха до ушите на българските строеви офицери. Руско-българският език, който беше получил право на гражданство в армията, заемаше една непоколебима позиция; той беше придобил своето право на съществуване и нашите офицери считаха в мнозинството си една ерес, една погрешка в превода на военните уставы на български език. По кафенетата, при срещите, при частните събрания, членовете на комисията бяха изложени на подигравки и закачки от офицерите във войската.

Трябваше, прочее, да се създаде една нова, благоприятна атмосфера за възприеманието на новия

Заказка
по
Висшето Водено
№ 244
от Св. Св. Архиепископ

Мурта обхваща всички одобрени
ниш книги. Правилникът за ре-
дактирването на "Руският Жур-
наль" и произведенията, които той
да се даде за ръководство и ценя-
вателите от издателството, от които
не издателство, от които издателство
като че трябва да издателство
от които издателство.

Да Тодорков редактор на
нашата "Книжечка на Тодорков"
Мила Майорова Милова, а не
от които издателство "Мила Майорова"
Мила Майорова, която и с
визват Редакционния Комитет,
от които издателство "Мила Майорова"
редактирването на "Руският Журналь"
от които издателство "Мила Майорова"
на Комитета, както и за "Руският
журналь" му, (скачане от които издателство)
от които издателство "Мила Майорова"
от които издателство.

Руският Министър

Полковникът Милова

СПОМЕНЪ

на генерал-лейтенанта С.З. за осъществяването на периодичното списание "ВОЕННИ ЖУРНАЛ".

След Сръбско-българската война и деградирването на
княз Александър I се почувствува нуждата от един военен
орган, който да бъде издателство на интересите на българската
армия и да я тури на терена на живота на чуждите големи армии,
от които трябва да чепи научна и научна писанини. За тази
цел в 1887 г. в гр. Велико Търново въз основах първия българ-
ски военен вестник "Народна звезда", който излизаше около 20 - 25
броя. Целта на този вестник беше да се даде на очитата на вой-
ската, които след Сръбско-българската война бяхе отидала про-
метът на влици от политическата преса. Първа пол-мина новодохо
от вестникът "Славянка", който се издаваше в гр. Русе, но пона-
се на въпроса за офицерските вестници. В охридско време на вестника
се публикуваха както и друга статия по Сръбско-българската война.
За чуждите армии се даваха кратки извлечения, като си служеха
преимуществено от френската военна литература.

През 1888 год. Военното министерство обиде решение
да се преведат уставите от руски на български език. За тази
цел то обиде комисия по издателството на майор
Баница, улесна: халгаити Радикови, Герови, Бичев, Такев, пору-
чиха Надеждов, дългогодишен полковник Стефанов и следващото
по български език, старият български литератор Николай Михай-
ловски.

За тази комисия аз бях назначен, априлно, когато бях
се турнах начело на българския военен печат от основанието
на вестник "Народна звезда". Освен това, аз вече написани и
едно изложно ръководство на полковниците на войската.

Комисията почна работата си при Военното министерство.
Средната ни година минах при обединяването на български воен-
ни език и специално на военната терминология, покое изнесох
от военното изкуство до това време не бяха третирани за обединя-
ването военна литература и поради това всичко трябва да се даде.

Добра, когато аз, като свърна предметите, докога се дава
редактирването му. И издателство, след свършването на Иваницката
експедиция на Генералния щаб в 1892 г., аз бях назначен за
началник на учебното бюро и "Военния журнал" се дава под
като редакция.

От началото "Военния журнал" се редактираше първо
като в публикуваните статии не бяха от ролята научна стои-
ност. Комитет бяха изключително коректни и не докога строгост.
И една критика в черновицкото списание на българското книжов-
но дружество дава една доста неблагоприятна оценка на издателите
първа, втора, трета, четвърта и пета книги из "Военния журнал",
като препоръчва да се обрне по-сериозно внимание върху влици
и редактирването му. "Военния журнал" получи правителство
и военни влици на сръбско-българската война, когато той поч-
на да се редактира от Учебното бюро при Военното министерство.

Това означени се ми означени на комитетите на основанието
на издателство периодично военна списание "Военния журнал", по-
късно се издателство 40 години от което издателство. По време
на този време влици на "Военния журнал", които издателство
издателство, даде на полка на ролята военна наука и за време на
армиите ни.

Май 1928 г.

О. Водич

М. М. Тодорков

Редовен член на С.З.

служебно-военен език и за тази цел комисията имаше нужда от един печатен орган, който постепенно с публикациите си да приучи офицерството във войската към новия служебен език. По този начин се яви у мене мисълта да основа едно военно списание, чрез което да се подемe систематическа пропаганда за разработката на новата военна терминология. Голямо съдействие в това отношение намерих в лицето на председателя на комисията, майор Паница, който беше доста славолюбив човек и понеже по това време той нямаше почти никаква работа във войската, считаше за голям актив ако неговото име бъде свързано с основаването на първия български военен журнал.

Решихме с г. майор Паница да се явим при г. военния министър, полковника Муткурова, и да му докладваме за голямата нужда да се основе един печатен орган за армията. Военният министър благосклонно се отнесе към нашето предложение и възприе идеята, обаче постави въпроса: от где ще вземем пари за издаването му. Доложих му, че разноските за напечатването ще се вземат от абонаментите в армията и от сумата, която се харчи за печатането на заповедите по Военното ведомство. С добитите, по този начин, средства, издаването на вестника в материално отношение напълно е осигурено. Военният министър се съгласи и ний считахме вече, че неговото решение ни осигурява напълно да отпочнем публикацията на новия печатен орган.

Имаше обаче и една друга инстанция – Генералния щаб или по-добре да кажем негова началник Щаба, на когото трябваше да вземем съгласието за издаването на това периодическо списание. Явих се при началника на Генералния щаб, подполковник Петрова, и му докладвах за нуждата от подобен орган и че Военният министър, г. полковник Муткуров, си е дал вече съгласието, с което се обезпечават разноските за издаването му. Добре, каза подполковник Петров; но кой ще пише. – Отговорих му, че писателите постепенно ще се създават, че в началото журналът може да бъде слаб в литературно отношение; но това никак не трябва да ни спира, защото нуждата от подобен печатен орган е очевидна, защото нашата армия, оставена на собствените си съдбини, след заминаването на руските институции, има нужда от научни познания, които именно новия военен журнал ще даде на нашето младо командване и ще го постави в общение с големите европейски армии. Подполковник Петров след тези мои думи се съгласи да почнем издаването на новия военен орган, на който турихме названието „Военен журнал“; но с условието да му представя материал за тримесечни книжки. По този начин се гарантирах и със съгласието на началника на Генералния щаб.

Почнах да събирам материали и поканих някои мои близки другари да дадат по някоя статия за новото списание. Приготвих в същото време и правилника за издаването на военния журнал, който, съвместно със събрания материал, представих на началника на Генералния щаб. След няколко време правилникът биде утвърден с някои малки изменения, в който се предвиждаше един многоброен редакционен комитет, в състав: Главен редактор, двама помощници и деловодител. Когато по този начин всичко биде уредено и новият комитет встъпи за изпълнението на своите длъжности, мене ми се съобщи, че понеже не съм от Генералния щаб, затова не съм бил назначен в състава на редакционния комитет. Добре, казах аз, като свърши академията, тогава ще поема редактирането му. И наистина, след свършването на Италианската академия на Генералния щаб в 1902 г., аз бях назначен за началник на учебното бюро и „Военен журнал“ се намери под моята редакция.³⁵

Оставяме без коментар този текст, макар че той ясно говори за славолубието и амбициите на висшите чинове във войската на току-що обединилото се княжество. Вижда се, че идеята на младите офицери е послужила добре за успешната кариера на бъдещия генерал Петров, когото по-късно ще видим близо до княжеския кръг от приближени и покровителствани офицери на Фердинанд. Оглавяването от началника на Генералния щаб на сп. „Военен журнал“ е било важен и позитивен знак в тази кариера. Самата интрига, разбира се, се нуждае от повече задълбочени проучвания. Естествено е, и авторът на спомените да е донякъде пристрастен от позициите на изтеклите години, разказвайки дребните наглед детайли. Самият Иван Фичев обаче, вече от дистанцията на времето, с опита на дългогодишен военен писател, учен и армейски преподавател във висшето военно училище, отбелязва с горчивина: „От началото „Военния журнал“ се редактираше твърде неумело и публикуваните статии не бяха от голяма научна стойност. Езикът беше неудовлетворителен и не дотам грамотен. И една критика в периодическото списание на Българското книжовно дружество дава една доста неблагоприятна оценка на излезлите първа, втора, трета, четвърта и пета книжки на „Военния журнал“, като рекомандува да се обърне по-сериозно внимание върху езика и редактирането му.“³⁶

Независимо от някои негативни оценки, все пак „Военен журнал“ до края на века, в един дванадесетгодишен период от основаването си, има голямо разпространение сред войската – получава се от всички офицери, във войсковите командвания и щабове; в него се публикуват и официалните укази, заповеди и циркулярни разпоредби дори ведомства за болните, свързани с военното ведомство³⁷. В първия брой на списанието, излязъл на 15 май 1888 г., са оформени три отдела – официален (заповеди и разпоредби по

военното ведомство), *неофициален* (включва оригинални и преводни материали; компилации) и *чужда хроника* (с данни за оборудването, подготовката и числеността на чуждестранни армейски структури). В следващите книжки излизат коментарни материали по проблема за попълването на подофицерския (унтерофицерския) състав в българската армия, за уредбата на тиловите части и финансовата отговорност на армейското домакинство, социално-битовото устройване на кадровите военни, пенсионното устройване на офицерите и приемане закон за пенсиите на военнослужещите³⁸. През 1889 г. излиза поредицата „Писма за Македония“, в която се дават сведения и коментари, свързани с българския характер на обекта, общественopolитическата ситуация и с все по-отчетливо изразяваната идея за национално обединение на всички български земи. През 90-те години в списанието се публикуват и статии, посветени на изграждането на военноморските части и морски съоръжения, за изграждането на боеспособен флот³⁹.

В националната ни библиография е посочено, че отначало „Военен журнал“ излиза под главната редакция на началника на генералния щаб майор Р. Петров, но в уточняваща бележка се изреждат последователно главните редактори подп. Илия Димитриев за 1892 г., майор Иван Фичев до 1895 г., майор Хр. Хесапчиев от 1896 до 1898 г., майор Дим. Стойчев от 1898 до 1901 г., капитан Бурмов – също през 1901 г., майор Хр. Морфов от 190 до 1902 г., кап. Иван Русев – от 1902 до 1903 г. и др., без отново да фигурира името на офицера Иван Фичев⁴⁰. Неговото име е посочено като главен редактор на седмичния вестник „Военни известия“ от г. II (1 май 1893 до 30 април 1894 г.), г. III (3 май 1894 – 29 апр. 1895), до г. IV (4 май 1895 до 30 апр. 1896)⁴¹. Изглежда ген. Иван Фичев смесва по години дейността на двете военни издания, в които е участвал като главен редактор. Можем обаче да се доверим на водещия извод, който той прави във финала на цитирания свой „Спомен“: „Военен журнал“ *получи правилната посока и взема вид на сериозно военно научно списание, когато той започна да се редактира от Учебното бюро при Военното министерство.*”⁴²

2. Учебно бюро при Военното министерство – предвестник на организирана военноиздателска дейност

През 1892 г. на Учебното бюро при генералния щаб на Военното министерство се възлага наред с другите ангажименти, и редактирането на списание „Военен журнал“ и седмичника „Военни известия“, като е обнародван правилник за издаването на двете военни издания, публикуван година по-късно в общо издание, което бележи и първите сериозни книгоиздателски

прояви на военното министерство след Съединението⁴³. В т. 2 на същия *Правилник за издаването на Военний журнал и вестника Военни известия* се регламентира: „Военний журнал, да излиза ежеседмично на 15 число от текущия месец и да съдържа не по-малко от шест печатни коли. Военните известия да излизат всеки съботен ден на седмицата, и да съдържа не по-малко от една печатна кола. Според нуждата се разрешава приложението на особена притурка към Военните известия⁴⁴. В т. 3 се отбелязва целта на двете издания; на „Военний журнал“ да спомогне „за развитието на българската военна литература и за разпространението на онези идеи и въпроси, които се отнасят до общия интерес на армията като обучение, управление и организация, а на „Военни известия“ да се „държа в течение офицерския корпус на българската армия за всичките распоредби, станали по Военното ведомство у нас и по текущите въпроси и нововъведения, станали в иностранните армии“⁴⁵.

В т. 4 пък се уточнява спецификата на съдържанието – „Военен журнал“ ще включва оригинални статии по военното изкуство и история, компилации и извлечения (т.е. резюмирани) в съкратен вид от други военни списания и военни съчинения, както и преводни статии, ще присъства и отдел за библиография и критика, а също и рубрика с кратки съобщения⁴⁶. В „Военни известия“ ще публикува височайши укази и заповеди, включително и по военното ведомство, известия за важни аудиенции и посещения на военни лица, а също телеграми и новини по военното изкуство; ще представя съдържанието на военни списания, нови военни съчинения и книги; ще помества обявления и ще разполага с отворена поща за „получаване на разни справки, касаещи се за военното изкуство“⁴⁷. Пряк отговорник пред военния министър за съдържанието и редовното излизане на заглавията (чл. 6) е началникът на Учебното бюро, който е длъжен да уведомява министъра и за „тия дела, преписки и сметки, които се отнасят до редактирането на Военний журнал и на Военните известия“ (чл. 7)⁴⁸. Наред с това всеки брой на списанието и вестника „ще носи надписа, издава Учебното бюро“⁴⁹.

В следващите точки е уреден абонаментът на двете издания, за които се разчита на офицерския състав и военните чиновници: „9. Всеки офицерин или асимилиран военен чиновник, както и всяко военно учреждение са задължителни абонати на Военний журнал и на Военните известия. 10. Платата за абонамента на Военния журнал за г.г. офицерите и чиновниците ще се удържа от членските вноски на офицерско събрание, а за учреденията – от канцеларските разноски. Платката за Военни известия се удържа от заплатата на офицера. В началото на всяко шестмесечие, от 1-й Май и 1-й Ноември командирите на частите и началниците